

OBČINA ILIRSKA BISTRICA
Bazoviška cesta 14, 6250 Ilirska Bistrica
Tel.: 05 71 41 361
e-pošta: obcina.ilirska-bistrica@ilirska-bistrica.si

PREMSKA KROŽNA POT

Skripta za turistične vodnike

Aneja Rože Kravanja, Občina Ilirska Bistrica

Projekt:

Neprekinjenost sebe: ohranjanje lokalne identitete ilirskobistriškega prostora

Vir sofinanciranja: Načrt za okrevanje in odpornost, razvojno področje C3: Pametna, trajnostna in vključujoča rast, komponenta K4: Trajnostni razvoj slovenskega turizma, vključno s kulturno dediščino in naložba IC: Trajnostni razvoj javne in skupne turistične infrastrukture in naravnih znamenitosti v turističnih destinacijah

Št. zadeve: 410-89/2022

September 2025

Vsebina

Prem	3
Kratek oris premske zgodovine	5
Premška krožna pot	7
Grad Prem in Karel Lavrič	8
Rojstna hiša Bogomila Futurja (1914–1990)	9
Študenec pr Použarji	11
Stara osnovna šola in Kettejeva spominska soba	11
Cerkev sv. Helene	12
Kapela sv. Katarine	13
Še nekaj pomembnih osebnosti s Prema	14
Aktivno na Prem	16

Prem

Okolje in človek sta med seboj še kako povezana. Okolje vpliva na človekov način življenja (npr. na njegovo bivalno in oblačilno kulturo), človek pa okolje glede na svoje potrebe in hotenja spreminja, preučuje, občuduje in posnema. Prav zaradi te medsebojne vplivnosti lahko govorimo o **kulturnih krajinah**, kakršna je **brkinska**. Zanj sta bila zlasti v preteklosti značilna **živinoreja in sadjarstvo**, ki predstavljata pomemben del **dediščine** in **lokalne identitete**.

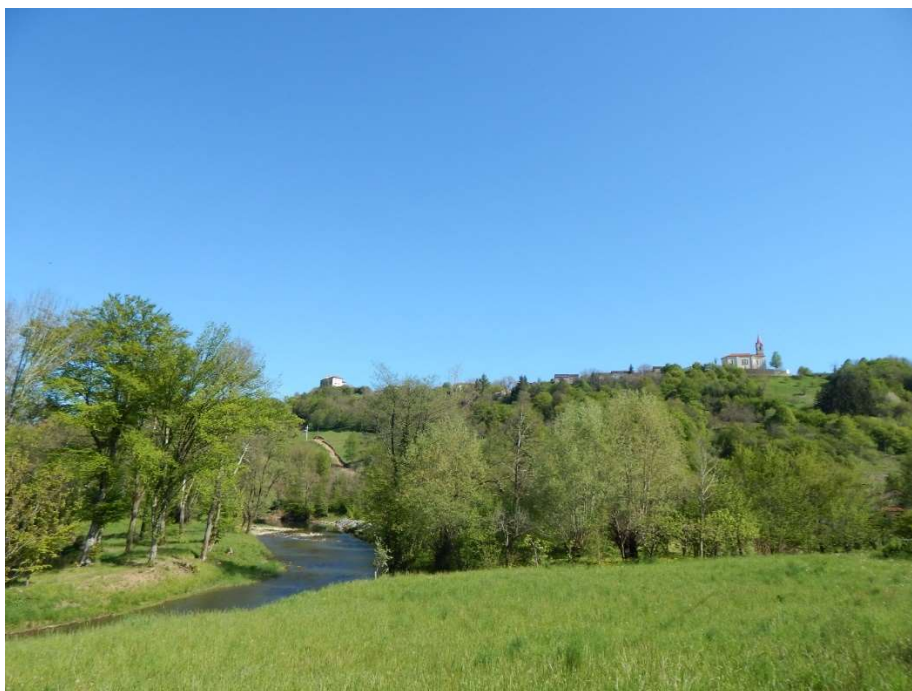

Slika 1: Značilne brkinske kulturne terase. Vir: arhiv Občine Ilirska Bistrica (foto: Patrik Lovrin)

Na obrobju Brkinov je gručasta vasica Prem. Pod njo spadata **tudi zaselka Preska in Potok**. Leži na slemenu in je zamejena z dvema markantnima točkama, gradom na eni – in cerkvijo sv. Helene na drugi strani. **V pisnih virih se omenja prvič leta 1213**, njeni zametki pa segajo nedvomno v čas vzpostavitve premskega gospodstva, ki je imelo sedež na premskem gradu, zgrajenem najverjetneje konec 12. stoletja.

Skozi stoletja je vas doživljala številne spremembe, ki se kažejo zlasti kot marginalizacija njenega upravnega in družbenega pomena na eni ter prepoznavanje njenih dediščinskih vrednot na drugi strani. Iz njene preteklosti se je ohranilo precej materialnih ostalin, ki pa same po sebi povedo bore malo. Svoj pomen dobijo šele v zvezi z ljudmi, ki so jih izdelovali in/ali uporabljali. Ljudje smo tisti, ki s krajem tkemo zgodbe in jih pripovedujemo njenim obiskovalcem.

V okviru **projekta Neprekinjenost sebe: ohranjanje lokalne identitete ilirskobistriškega prostora** smo nekaj njenih zgodb povezali v **Premsko krožno pot**. Za individualne obiskovalce smo pripravili **vodič z zemljevidom v obliki A3 formata**, ki je dostopen na TIC-u Ilirska Bistrica. Vendar ker **zgodbe iz preteklosti zares zaživijo z živo interpretacijo** vas vabimo, da premsko krožno pot vključite **v svoj program vodenj**.

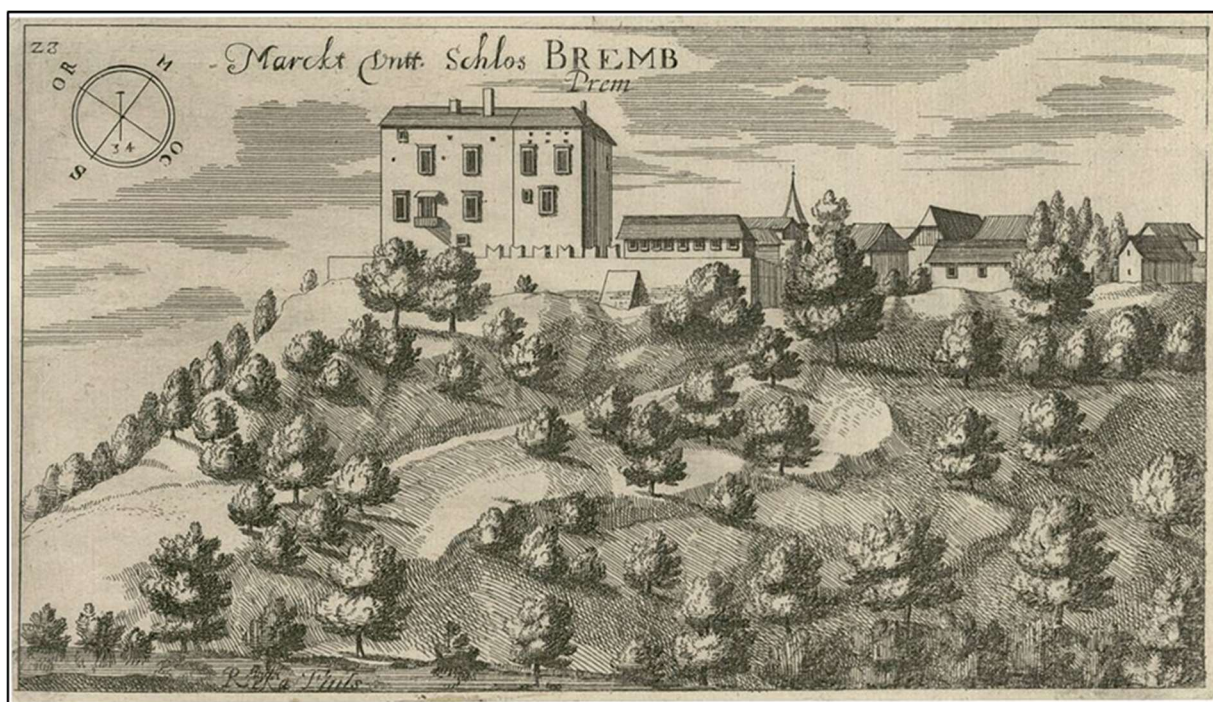
Slika 2: Pogled na Prem. Spodaj teče reka Reka. Foto: Aneja Rože, maj 2021

Kratek oris premske zgodovine

V srednjem veku je Prem **ležal ob pomembni prometni poti**, ki je čez Brkine, Čičarijo in Velika vrata povezovala dolini Pivke in Reke z notranjostjo Istre. Nadzor nad prometno pomembnim prostorom je konec 12. ali na začetku 13. stoletja uspelo pridobiti **Volšak (II.) Devinskemu**, ki se z imenom **Ude de Prem omenja v neki listini iz leta 1213**. To listino štejemo kot tudi prvo znano pisno omembo vasi Prem.

Vse **do zemljiške odveze v sredini 19. stoletja** je bil Prem **središče velike gospoščine z upravno in nižjo sodno funkcijo**. Po izumrtju **Devinskih** leta 1399 je premska gospoščina skupaj z gospoščinami v Senožečah, Devinu in Štivanu prešla v roke **Walsejskih**, ki so jih bili med letoma 1470 in 1472 prisiljeni prodati **Frideriku III. Habsburškemu**. S tem je **Prem postal del dežele Kranjske** in za stoletje in pol deželna komorna posest.

Na začetku 17. stoletja je premska posest skupaj s senožeško prešla v **roke furlanske plemiške rodbine Porcia**, ki je kmalu po prihodu povzdignila vas v trg in dala konec stoletja zgraditi triarkadni most, ki čez reko Reko povezuje Dolnjo Bitnjo in zaselek Potok. Da bi si rodbina stroške gradnje povrnila, je na Premu ustanovila tudi **mitnico**.

Slika 3: Grad Prem na Valvasorjevi upodobitvi iz leta 1678. Vir: Wikimedia Commons

V njihovem času, natančneje leta **1826**, je **premski vikar Peter Aleš** dal pobudo za **ustanovitev osnovne šole**, trivialke, ki je delovala **vse do leta 1977**. V prvi polovici 19. stoletja je bila ustanovljena tudi **premska župnija**. Omeniti velja tudi, da je imel Prem od druge polovice 19. stoletja ne le **status katastrske**, temveč **tudi politične občine v postojnskem okrajnem glavarstvu**. Deloval je tudi **poštni urad**. Leta 1900 je obubožani Ludvik Porcia na odprti dražbi prodal svoje nepremičnine **košanskemu kuratu Karlu Lennasiju**.

V obdobju prve svetovne vojne so na Prem prišli avstro-ogrski vojaki, ki so se nastanili na gradu. Po prvi svetovni vojni je bila vas **priključena h Kraljevini Italiji**, pravno-formalno pa je bila na novo načrtovana meja s Kraljevino SHS potrjena **z rapalsko pogodbo leta 1920**. Le leto zatem je premsko cerkev poslikal **akademski slikar Tone Kralj**, v kateri je izrazil zahtevo po priključitvi Prema in bližnjih krajev k ostalim Slovencem v Kraljevini SHS. Nasprotno pa je tržaški zdravnik judovskega rodu, **Bruno Zucculini**, na premskem gradu, ki ga je kupil leta 1927 in si v njem uredil letno rezidenco, sporočal, da pripada Prem le h Kraljevini Italiji. Pri tem se je naslonil tudi na izročilo, ki pravi, da je bil na področju današnje vasi v antičnem času rimski tabor. V času Kraljevine Italije je Prem ali Primano postal **sedež fašistične občine**. Za vzgojo najmlajših v fašističnem duhu so italijanske oblasti ustanovile tudi **vrtec**, za odrasle pa so bile organizirane prostochasne dejavnosti v sklopu t. i. **dopolavoro**.

S kapitulacijo Kraljevine Italije 8. 9. 1943 je Prem prešel pod **Operacijsko cono za Jadransko Primorje**, ki je bila **pod nemško oblastjo**. V vihri druge svetovne vojne so na Premu pokopavali tudi domačine okoliških vasi. **Padlim v narodnoosvobodilnem boju sta posvečena spomenika na premskem pokopališču**.

Kljub temu da je po sredini 19. stoletja glavno središče na Ilirskobistriškem postala Ilirska Bistrica, na Premu še dolgo po drugi svetovni vojni, ko je vas postala del socialistične Jugoslavije, družabno življenje ni izumrlo. Delovale so še **osnovna šola, trgovine, gostilne in mesnica**. Domačini so na gradu organizirali plese, na grajskem posestvu pa so balinali. **S pomočjo mladinskih delovnih brigad** je bil zgrajen **večinski delež današnje premske ceste**. Od leta **1968** so na **ogled Kettejeve spominske sobe** prihajale skupine obiskovalcev. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so na premskem gradu potekale **arheološke raziskave**, obnovil se je obrambni stolp. **Leta 1996 je bila vas vpisana v Register nepremične kulturne dediščine**. **Od leta 2008** delujeta na Premu **TIC Ilirska Bistrica** in **Pokrajinski muzej Koper**. Aktiven je tudi Ženski pevski zbor Prem ali po domače »Premke«.

Premška krožna pot

Premška krožna pot povezuje v celoto osrednje znamenitosti Prema. Začne se na premskem gradu, zaključi pa se pri cerkvi sv. Helene oz. pri kapeli sv. Katarine. Znamenitosti, ki so posebej izpostavljene na Premski krožni poti, so:

- Grad Prem,
- rojstna hiša Bogomila Faturja,
- studenec pr Použarji,
- stara premska osnovna šola in Kettejeva spominska soba,
- cerkev sv. Helene,
- kapela sv. Katarine.

Znamenitosti so v nadaljevanju na kratko predstavljene.

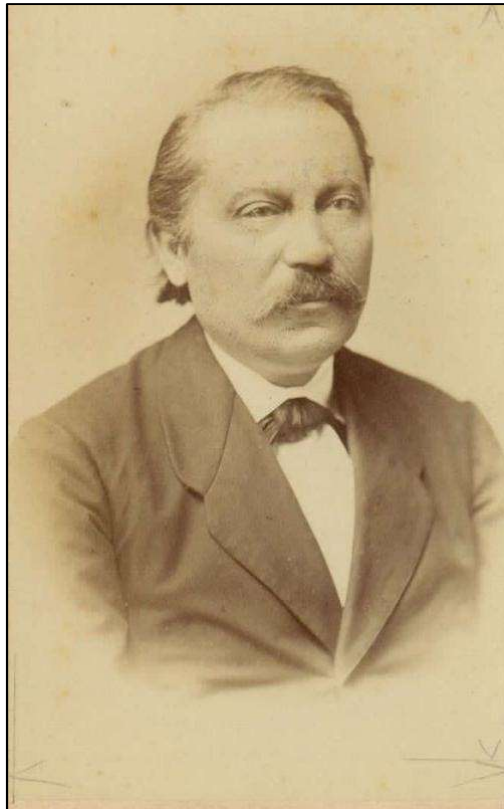
Slika 4: Zemljevid Preme krožne poti

Grad Prem in Karel Lavrič

V občini Ilirska Bistrica lahko občudujete številne grajske stavbe, a med njimi izstopa grad Prem — najlepši, najbolje ohranjen in najzgovornejši pričevalec bogate preteklosti tega območja. Zgrajen je bil v srednjem veku, domnevno že konec 12. stoletja. Nedvomno ga je dal zgraditi **Volšak II. Devinski**, ki se kot Ude de Prem omenja v neki listini iz leta **1213**. To je tudi prva znana listina z omembo vasi Prem, **grad** pa se **v pisnih virih prvič neposredno omenja leta 1366**. Lastniki in upravitelji gradu so se skozi čas menjavali in vplivali na njegovo bogato stavbno zgodovino. Grad je tudi prizorišče številnih dogodkov, kot so koncerti, začasne razstave, delavnice za otroke, poroke in drugi.

Na gradu se je v 19. stoletju, natančneje leta 1818, okrajnemu komisarju in sodniku Matevžu Lavriču rodil **Karel Lavrič**, slovenski pravnik in politik. Po odpravi Ilirskih provinc in vrnitvi avstrijske državne oblasti so bili ustanovljeni t. i. okrajni komisariati, ki so združevali v sebi upravno in nižjo sodno funkcijo. Sedež takega organa je bil tudi na Premu, kjer je bil med letoma 1810 in 1820 deloval okrajni komisar in sodnik Matevž Lavrič. Med tem službovanjem se mu je v zakonu s Frančiško Jožefo Terasch iz Rupe rodil prvorojenec Karel Lavrič. Ob krstu v kapeli sv. Marjete na premskem gradu je prejel še ime Edvard.

Po smrti Matevža Lavriča, leta 1827, se je družina preselila **v Ljubljano**, nato pa **v Gradec**, kjer se je Karel Lavrič vpisal **na študij prava**. Študij je zaključil leta 1845 z doktoratom **v Padovi**. Nato se je preselil **v Trst**, kjer je leta 1848 zagovarjal povezavo slovenskih dežel z Nemško zvezo in javno izpovedal slovensko/slovansko zavednost. Leta 1850 je bil imenovan **za pomočnika državnega pravdnika na okrajnem sodišču v Sežani**. Leta 1852 je postal **odvetnik v Tolminu**, kjer se je odločil za vstop v protestantizem. Bil je **eden od ustanoviteljev tolminske čitalnice**. Pomagal je tudi pri ustanavljanju drugih čitalnic, zlasti po letu 1864, ko se je preselil **v Ajdovščino**, in po letu 1869, ko je živel **v Gorici**. Oktobra 1868 je **organiziral šempaški tabor** (pri kraju Ozeljan) in bil na njem glavni govorec. Ta tabor pomeni začetek taborskega gibanja na Goriškem. Na njem je bila jasno **izražena zahteva po Zedinjeni Sloveniji**. Leta 1870 je Karel Lavrič začel voditi prvo goriško politično društvo Soča, istega leta je bil tudi **izvoljen v goriški deželni zbor**. **Zahteval je jezikovno enakopravnost**. Ker mu to ni uspelo, je protestno izstopil iz deželnega zbora. **Leta 1876 je umrl v Gorici**. **Na premskem gradu** mu je postavljena **spominska plošča**.

Slika 5: Karel Lavrič (1818–1876). Vir: Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK, dLIB.

Rojstna hiša Bogomila Futurja (1914–1990)

Bogomil Fatur se je rodil na Premu leta 1914 kot najmlajši od petero otrok v družini trgovca Antona in Marije Fatur. Na Premu je prvič prestopil šolski prag. Ko je bil star devet let, je njegova družina pred italijanskimi oblastmi pobegnila **v Kraljevino SHS**. Na Prem se ves čas italijanske okupacije ni smel vrniti. **V Ljubljani** je Bogomil Fatur **dokončal osnovno šolo** in se vpisal **na gimnazijo**. Po končani gimnaziji se je leta 1932 odločil za **študij slavistike** na Filozofski fakulteti takratne Univerze kralja Aleksandra I. v Ljubljani, iz katere je diplomiral leta 1938. Obenem je obiskoval tudi predavanja iz romanistike in umetnostne zgodovine. **Študij umetnostne zgodovine** je nadaljeval **v Firencah**, kjer je tudi diplomiral. Študija iz svetovne književnosti v Pragi zaradi začetka druge svetovne vojne ni dokončal. Vrnil se je v Ljubljano in **dokončal študij romanistike**. Kot študent je bil v Ljubljani aktiven član levičarskega študentskega gibanja, eno leto pa je bil predsednik naprednega Slovenskega kluba. V času druge svetovne vojne je bil **pristaš Osvobodilne fronte** in se je **zavezal h kulturnemu molku**.

Med drugo svetovno vojno je bil **profesor na klasični gimnaziji v Ljubljani**, po letu 1945 pa se je zaposlil **na Akademiji za igralsko umetnost**, predhodnici današnje Akademije za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani. Pozneje se je zaposlil **na Zavodu za raziskavo materiala in konstrukcij**. **Upokojil se je leta 1971**.

Ko mu je bilo devetnajst let, se je prvič predstavil javnosti v revijah Dom in svet in Sodobnosti. Pridobil si je **ugled nadarjenega mladega pesnika**. Njegov prvi vzornik je

bik **Oton Župančič**, šele pozneje so ob njegovo stran stopili naši veliki **sonetisti**, **Prešeren**, **Kette** in **Gradnik**, med tujimi veliki pesniki pa predvsem **Baudelaire**, **Rilke** in **Pasternak**.

Leta 1947 je Bogomil Fatur **prvič predstavil svojo prvo pesniško zbirko Knjiga lirike**, leta 1975 pa je za svojo četrto pesniško zbirko **Minuta tišine** prejel **nagrado Prešernovega sklada**. Izdal je tudi pesniški zbirki Teme in variacije ter Beli galeb. Njegove pesmi govorijo o uporništvu, boju, otožnosti, domoljubju, ljubezni in o njegovih razmišljanjih o življenju. Mnoge izmed njih so bile prevedene v srbohrvaščino, češčino in italijanščino. Najlepše ljubezenske pesmi je namenil ženi Jožici, ki ga je zvesto spremljala skozi njegovo bogato duhovno življenje.

Poleg pesmi je pisal tudi eseje in prevajal kulturno - zgodovinska, biografska in leposlovna dela iz francoskega, nemškega, italijanskega, češkega, srbskega in hrvaškega jezika (okrog sto del). V slovenščino je na primer prevedel zgodovinsko poljudno knjigo Kelti Gerharda Herma in Zeleno kobilo Marcela Aymeja, za katero je napisal še spremno besedo. Obsežno je tudi njegovo **uredniško delo**.

Kljub temu da se v rodne kraje ni pogosto vračal, je **sedemdesetletnico** je praznoval **v Knjižnici Makse Samsa v Ilirski Bistrici**. **Umril** je leta **1990** zaradi zastoja srca. Pokopan je **na ljubljanskih Žalah**. Leta 2000 so mu premški in bistriški kulturniki postavili **na njegovi rojstni hiši spominsko ploščo**. Slavnostni govornik odkritja je bil Ciril Zlobec.

Slika 6: Bogomil Fatur. Vir: Snežnik, let. III, št. 12.

Studenec pr Použarji

V preteklosti, ko še ni bilo vodovoda, so Brkinci za zaščito vode **na suho založili izvire, zgradili vodnjake, kot najbolj markantne pa na suho obzidali studence, izvirno vodo, ki je nikoli ni zmanjkalo**. Poleg studenca pr Použarji v Preski se tam nahaja še **studenec pr Belaji**, na Premu pa **studenec na Lazah**. Ob cesti, ko se dvigamo iz Potoka na Prem, je **ob izviru korito**. Da bi ohranili vodo čim bolj čisto, so **domačini izvire obzidali**. Na suho so okrog izvira zložili kamenje. Ob izviru so poglobili kotanjo v obliki pravokotnika, stene in banjasto obokan strop, velb, pa na suho pozidali z lokalnim kamnom, da je voda v njih ostala sveža in ni izhlapevala ter tudi zato, da je živali niso onesnaževale. Kljub temu, da ne služijo več prvotnemu namenu, so studenci še vedno izredno pomembni, saj so se **razvili v habitat vodnih in na vodo vezanih živali**. Predstavljajo tudi **pomembno kulturno dediščino**, saj pričajo o mesdsebojnem vplivu človeka in okolja v preteklosti. Za **napajanje živine** pa so domačini **izdelovali lokve oz. kale**. Mnoge so kasneje zasuli. Ker vodni viri niso neusahljivi, moramo biti **pri uporabi vode varčni in odgovorni**. Z zmanjšanjem porabe vode posredno zmanjšujemo tudi porabo električne energije, prispevamo k omilitvi podnebnih sprememb in ohranjanju okolja.

Slika 7: Studenec pri Použarji. Vir: arhiv Občine Ilirska Bistrica (foto: Patrik Lovrin)

Stara osnovna šola in Kettejeva spominska soba

Šola je prostor znanja, rasti in povezovanja. Premska osnovna šola je bila **ustanovljena leta 1826**, kot tretja podeželska šola (trivialka) na Ilirskobistriškem (prva je bila ustanovljena v Trnovem (Ilirska Bistrica) leta 1814). Pobudo zanjo je dal **premski vikar Peter Aleš**, ki je ob šoli postavil tudi **drevesnico**. **Konec 19. stoletja** je bila šola adaptirana in je **dobila današnjo obliko**, v njej sta bili urejeni v zgornjem pritličju dve učilnici, v nadstropju stanovanje za učitelja, drevesnica pa je bila spremenjena **v šolski vrt**.

Šola slovi zlasti kot stavba, v kateri se je **leta 1876 rodil učitelju in kulturniku Filipu Ket(t)aju pesnik slovenske moderne Dragotin Kette** (umrl 1899 v Ljubljani; več o Dragotinu Ketteju glej v skripto literarne Kettejeve poti, 2025). **Od leta 1968** mu je v

spodnjem pritličju **posvečena spominska soba**, od leta 2006 pa poteka med Premom in Trnovim (Ilirsko Bistrico) lahko označena, **literarna Kettejeva pot**. Poleg Filipa Ket(t)aja je v šoli poučevalo še veliko pomembnih osebnosti, kot sta na primer **sadjar Matija Rant** in **pisatelj Josip Kostanjevec**. **Šolski vrvež** je v šoli **za vselej utihnil leta 1977**, danes pa je v nekdanjih učilnicah urejena stalna razstava **Šolski živžav na Ilirskobistriškem**, ki prikazuje zgodovino osnovnega šolstva od Marije Terezije do danes.

Slika 8: Stavba nekdanje premske osnovne šole. Vir: arhiv Občine Ilirska Bistrica

Cerkev sv. Helene

Cerkev sv. Helene se v pisnih virih **prvič omenja leta 1498**. Na njenem mestu je bila v 17. stoletju zgrajena **nova, baročna cerkev**. Kmalu po ustanovitvi premske župnije leta 1862 so leta 1869 po zaslugi duhovnika Mateja Freliha zgradili **današnjo cerkev v psevdoromanskem slogu**. Leta **1921** je cerkev deloma poslikal **italijanski slikar F. Furlani**. Še v istem letu je župnik Ignacij Žgajnar povabil na Prem sorojaka **Toneta Kralja** (1900–1975), da dokonča poslikavo notranjščine cerkve.

Obdobje Kraljevega ustvarjanja na Ilirskobistriškem sega v čas, ko je bila Primorska del Kraljevine Italije. Italijanska vojska je Trnovo in Ilirsko Bistrico zasedla 12. novembra 1918, od tu pa je osvajala okoliške kraje. S podpisom **Rapalske pogodbe** 12. novembra 1920 je bilo zasedeno območje pravno formalno priključeno k državnemu ozemlju Kraljevine Italije. Ker je takratna italijanska oblast smatrala, da je treba »narediti«
priključeno območje italijansko, je začela vanj postopoma vnašati elemente tedanje italijanskosti ter načrtno brisati slovensko narodno identiteto, ki se je med vsemi sloji prebivalstva utrjevala od sredine 19. stoletja.

Odpor proti italijanski oblasti na zasedenem ozemlju je trajal ves čas, že od vojaške zasedbe naprej. Italijanski oblasti se je uprla tudi slovenska duhovščina, ki je bila najprej združena v obnovljenem **Zboru svečenikov sv. Pavla**, od konca dvajsetih let prejšnjega stoletja pa v **Tajni krščansko-socialni organizaciji**, ki je delovala na manj očiten, a nedvomno učinkovit način.

Z narodnozavedno duhovščino se je povezal tudi akademski umetnik **Tone Kralj**, ki se je italijanski oblasti uprl s slikarskim orodjem. Svojo pot **markiranja slovenskega etničnega ozemlja v takratni Kraljevini Italiji** je začel prav na Ilirskobistriškem, v cerkvi sv. Helene na Premu leta 1921. Po drugi svetovni vojni ga je ustvarjalna pot ponovno ponesla na Ilirskobistriško, kjer je poslikal **cerkvi sv. Petra in sv. Jurija v Ilirski Bistrici** ter **cerkev Karmelske Matere Božje v Podgrajah**.

Kralj je v cerkvi sv. Helene na Premu na stenah prezbiterija pri glavnem oltarju s sliko sv. Helene (delo slikarja P. Künla iz leta 1856) naslikal **v tehniki al secco** (nanašanje barv na suh omet, ne gre za prave freske!) dva angela z mečema, na stranskih stenah ladje Oznanjenje Mariji in svetnika sv. Cirila in Metoda, na pevskem koru pa kralja Davida in sv. Cecilijo.

Ob cerkvi se nahaja tudi **pokopališče**, na katerem stojita tudi **spomenika padlim v narodnoosvobodilnem boju in talcem**, ubitih 4. junija 1942.

Slika 9: Tone Kralj, sv. Ciril in Metod, cerkev sv. Helene, Prem, 1921. Vir: arhiv Občine Ilirska Bistrica (foto: Patrik Lov)

Kapela sv. Katarine

Ob poljski poti s Prema proti vasi Čelje je nekdaj stala **cerkev sv. Katarine**, ki je bila **zgrajena v 17. stoletju**. Spadala je **pod premski vikariat**, ki je bil ustanovljen kot srednjeveška ustanova gospodstva Prem, in kasneje v premsko župnijo. Popis cerkva in kapel v vojvodini Kranjski iz leta 1783 je ne omenja več. Danes stoji na njenem mestu **kapela**, ki je ravno tako posvečena sv. Katarini. Navkljub njeni skromnosti ponuja **kotiček miru** ter nas vabi, da si vzamemo trenutek za tišino in premislek.

Slika 10: Kapela sv. Katarine. Vir: arhiv Občine Ilirska Bistrica (foto: Patrik Lovrin)

Še nekaj pomembnih osebnosti s Prema

Gvido Rant (1880–1956): bogoslovni pisatelj, duhovnik, frančiškan. Rodil se je v nekdanji premski osnovni šoli, saj je bil njegov oče Matija Rant, učitelj in priznan sadjar, ki je leta 1878 nasledil Dragotinovega očeta, Filipa Ket(t)ēja. Leta 1897 se je Gvido Rant odločil za vstop v frančiškanski red. Zrelotni izpit je opravil leta 1900 v Gorici, nato se je odločil za študij bogoslovja. Leta 1905 je v Innsbrucku opravil zrelotni izpit za lektorja bogoslovja. Čez dve leti je doktoriral v Fribourgu ali Freiburgu v Švici. Leta 1920 je postal gvardijan ljubljanskega frančiškanskega samostana, naslednje leto pa upravitelj ljubljanske frančiškanske župnije. Med leti 1931–1934 in 1934–1937 je bil imenovan za provinciala (tj. predstojnika) Slovenske frančiškanske province sv. Križa, v letih 1935, 1936 in 1938 pa je opravljal funkcijo generalnega vizitatorja frančiškanskih provinc na Hrvaškem in v Avstriji.

Vili Stegu (1943–1989): duhovnik, pesnik, esejist, prevajalec. Vili Stegu se je kot drugi od štirih otrok rodil v zaselku Potok pod Premom leta 1943, sredi vihre 2. svetovne vojne, ko bil njegov oče interniran v nacistično Nemčijo. Po opravljeni maturi leta 1963 se je vpisal na Teološko fakulteto v Ljubljani. V duhovnika je bil posvečen leta 1969 v Logu pri Vipavi, novo mašo pa je pel še v istem letu na Premu. Septembra 1975 je odšel med slovenske izseljence na Bavarsko v Nemčiji. Med kraji, v katerih so Slovenci živeli, je bil zaradi številčnosti najpomembnejši Ingolstadt. Poleg verskih dolžnosti si je pri izseljeniških Slovencih prizadeval tudi za ohranjanje slovenske besede. Ko je prišel leta 1989 domov na počitnice, je preminil. Pokopali so ga na domačem premskem pokopališču. V pesniško osebnost se je razvil v semeniških letih, ko je svoja dela objavljial v glasilu Pogovori in literarni prilogi Brazde. Njegove pesmi so izšle v knjižnih oblikah posthumno. Leta 1991 je takratni doberdobski duhovnik izdal izbor Stegujevih pesmi v delu *Quando giacero' sottotera*, Društvo 2000 pa je izdalo leta 1996 izdalo zbirko *Ugašajoče sanje* in leta 2014 *Samotna pot*. Bil je tudi med ustanovitelji gibanja in Revije

2000. Leta 1985 je v slovenščino prevedel delo judovske filozofinje Simone Weil Trepet in poslušnost, ki ga je izdala Revija 2000.

Bojan Počkar (1963–1996): alpinist in gozdar. Bojan Počkar se je rodil leta 1963 na Premu. Osnovno šolo je obiskoval v Ilirski Bistrici, nato se je vpisal na Srednjo gozdarsko šolo v Postojni. Leta 1992 je magistriral s temo ekoloških dejavnikov in razvoja avtohtone vegetacije na Krasu na gozdarskem oddelku Biotehniške fakultete v Ljubljani. Pripravil je doktorsko disertacijo o revitalizaciji in delovanju gozda na nizkem (sežansko-komenskem) krasu. Zaposlil se je v zasebnem podjetju OIKOS d.o.o., ki se je posvečalo okoljskemu svetovanju in izobraževanju. Podjetje je na začetku devetdesetih letih prejšnjega stoletja popisovalo divja odlagališča po Sloveniji, v sodelovanju z občinami in Ministrstvom za kmetijstvo (programi za Celovit razvoj podeželja in obnove vasi) pa je pripravilo tudi raziskovalne tabor. Ti so pod vodstvom Bojana Počkarja potekali tudi v Brkinih. Bolj kot gozdar je Bojan Počkar javnosti poznan kot alpinist. Z alpinizmom se je srečal že pri planinskem krožku na Osnovni šoli Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici. Njegova ljubezen do gora se je sčasoma stopnjevala. Preplezal je več prvenstvenih smeri v Andih, Centralnih Alpah in na Himalaji. Slovenska komisija za alpinizem je Počkarja leta 1994 uvrstila na drugo mesto med slovenskimi alpinisti, takoj za Tomažem Česnom. Septembra 1996 se je Bojan Počkar z alpinistom Žigo Petričem in zdravnico dr. Anjo Perdan podal na alpinistično odpravo na Himalajo, v kateri sta alpinista hotela osvojiti vzhodni vrh Kumbhakarne ali Jannuja na 7.468 metrih nadmorske višine. Vzhodne stene, po kateri sta se alpinista podala, do takrat ni preplezal še nihče, prav tako ni še nihče dosegel vrha gore. 13. oktobra 1996 je nepalsko ministrstvo za turizem, v čigar resorju so tudi alpinistične odprave, na podlagi policijskega poročila iz vzhodnega dela države, na meji s Sikimom, sporočilo, da od 4. oktobra pogrešajo oba slovenska alpinista. Po več dneh sneženja sta Bojan Počkar in Žiga Petrič izginila na pobočju. 17. oktobra 1996 je spremljevalna ekipa zaključila z iskanjem in pospravila tabor.

S Prema sta bila tudi **Tone Gašperšič**, zvonar in pesnik, in **Danilo Gašperšič**, slikar in izumitelj. S Prema pa so tudi **Danica Pardo**, pesnica, **Ivica Smajla**, zdravnica, **Milka Dovgan Debevec**, pesnica; **Urška Perenič**, literarna zgodovinarica, univerzitetna profesorica, slovenistka in nemcistka. Iz bližnje vasi, Dolnja Bitnja, pa je bil književnik **Ivo Grahor**.

Aktivno na Prem

Kettejeva pot: Kettejeva pot je literarna pot, ki je posvečena književniku Dragotinu Ketteju (1876–1899), enemu od predstavnikov slovenske moderne. Poteka med Premom, rojstnim krajem Dragotina Ketteja, in Trnovim (danes predel mesta Ilirska Bistrica), krajem pesnikovih počitnic. Namenjena je vsem, ki iščejo navdih za doseganje življenjskih ciljev in ki obožujejo književnost, dediščino, naravo, rekreacijo in lokalno kulinariko. Vsako leto na slovenski kulturni praznik, 8. februarja, poteka po literarni poti tudi organiziran Kettejev pohod.

Več o Kettejevi poti: <https://www.ilirska-bistrica.si/objava/967450>; glej tudi skripto o Kettejevi poti, 2025.

S kolesom po Brkinih: Kolesarska trasa, ki povezuje Prem s Pregarjami, Harijami in Ilirsko Bistrico, ponuja tisoče pogledov proti Snežniku, Nanosu in čez Brkine, pa na drugo stran proti Slavniku, Žabniku, čez celo Čičarijo, vse do Učke. Izredno razgiban teren poskrbi, da nam ni dolgčas, a klanci niso predolgi in nam dajo dihati.

Več o kolesarski trasi: <https://www.visitilirskabistrica.si/sl/t/po-brkinih>

Izposoja e-koles: <https://www.visitilirskabistrica.si/sl/t/c/elektricna-kolesa>